

UN HOMENATGE MERESCUT

De la Música "da Camera" a la Wagneriana

Davant el merescut homenatge que, avui fa justament vuit dies, dedicà l'Associació de Música «da Camera» a l'Associació Wagneriana de Barcelona, vull fer memòria del naixement i de la tasca que en pro del geni de Bayreuth ha fet entre nosaltres aquesta benemèrita Associació.

Era per l'octubre de l'any 1901.

Un matí, al pati de l'Hospital de la Santa Creu ens reuníem tres estudiants de Medicina: Lluís Suñé i Medan, Amali Prim, Josep Ballvé i jo, prèvia convocatòria dels dos pri-

Pena la crítica musical. I quines crítiques les de Joaquim Pena! Sobretot, quina independència de criteri! Al jovent wagnerià d'aquella època, el fons insubornable de Joaquim Pena ens tenia embogits d'admiració.

Vàrem anar, doncs, els quatre que ens havíem reunit al pati de l'Hospital, a la redacció de *Juventut*, a trobar Salvador Vilaregut. I aquest, en aquell entresol de la plaça del Teatre, ens presentà Joaquim Pena. De la conversa va sortir el projecte de fundar l'Associació Wagneriana de Barcelona.

Treballant amb tot l'entusiasme de què érem capaços, el projecte fou aviat un fet. Un dissabte a la nit d'aquell mateix mes quedava fundada l'Associació Wagneriana. Joaquim Pena era el president unànimement reconegut; el mestre Antoni Ribera havia d'actuar de director artístic; a mi, que sols tenia divuit anys, em van fer secretari.

Joaquim Pena, home culte, esperit inquiet, temperament nerviós i treballador infatigable, té una bona posició, és un xicot ric. I posa la seva fortuna al servei del wagnerisme. I també tota la seva vida i la seva obra. (Per aquesta raó tot el que es faci per correspondre al molt que ha fet Joaquim Pena, serà justificadíssim.)

Des d'aleshores, ell és l'ànima i l'animador de la Wagneriana, nom amb el qual ha estat sempre abreujadament designada l'entitat que s'acabava de fundar, i gràcies a la qual a Barcelona s'ha fet tot el que s'ha fet per Wagner. I dir que ho ha fet la Wagneriana és com dir que ho ha fet Joaquim Pena, que d'ençà que el vaig conèixer no ha fet més que dedicar la seva vida a l'obra immensa de l'autor d'*Els mestres cantaires*.

Com a primera cosa per tal de poder fer conèixer Wagner, es planeja la traducció al català de tots els drames lírics wagnerians. Joaquim Pena, Jeroni Zanné, Salvador Vilaregut, el mestre Antoni Ribera, Xavier Viura, són els encarregats d'aquesta tasca.

Gràcies a aquestes traduccions, hom pot saber «què passa» a l'escenari del Liceu, on les òperes de Wagner són cantades en unes traduccions italianes (obra de Pozza i de Zanardini) francament deplorables. Però qual-sevol prova de fer cantar en català al Liceu d'aquell temps, i amb el criteri encongit i baix de sostre d'aquelles juntes de propietaris!

Però la voluntat ferma de Joaquim Pena i, amb la d'ell, la de la Wagneriana, arriben a imposar fragments lírics wagnerians, en català, en aquell Liceu que més que barceloní semblava una colònia de les cases editorials italianes.

Aquest servilisme del Liceu havia motivat que Felip Pedrell digués en un article:

«El Liceo tiene tres grandes puertas francamente abiertas al editor Ricordi, y entornada una puertecilla de escape a los compositores nacionales.»

A còpia de temps i de perseverança, les coses varen canviar. L'Associació Wagneriana de Barcelona, amb les seves traduccions al català i l'organització de conferències i concerts, arribà amb els anys a fer entrar Wagner per les tres portes grans del Liceu.

Abans de parlar-vos d'un fet cabdal, el més cabdal de tots en la vida de la Wagneriana, i que per ell tot sol ja justificaria que l'Associació de Música «da Camera» li dediqués l'homenatge de dijous passat, vull recordar l'actuació, la revetlla de Nadal de 1901, d'un apòstol wagnerià: el *kapellmeister* Franz Fischer, que va dedicar als associats de la Wagneriana tot un concert de piano, integrat únicament i exclusivament de fragments de les obres de Wagner.

Calia sentir el que deien els pianistes d'aquell temps! Temps de Gottschalk, de Tausig i de Saint-Saëns!

També faré memòria que a la Wagneriana cantà el final de *la Walkiria* el baríton Ramon Blanchard. I que un repòrter de *Las Noticias* i de *La Veu de Catalunya*, Josep Segura Tallià, va debutar-hi interpretant la maledicció del nibelung Alberic en *L'Or del Rin*. No va trigar gaire aquest repòrter a canviar d'ofici i sobresortir com a baríton famós actuant en tots els primers teatres d'Europa i d'Amèrica.

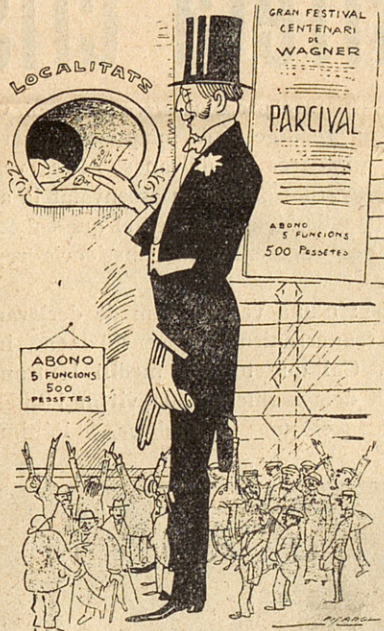
En aquell saló d'actes de l'Associació Wagneriana del carrer de la Canuda, s'agruparen entorn de Joaquim Pena nombrosos musicògrafs i intel·lectuals. Perquè el moviment wagnerià a Barcelona ha estat una cosa molt important, que encara espera un historiador que l'agafi pel seu compte.

En aquell local, avui Sala Mozart, es celebraren sovint concerts i conferències. S'hi ha escoltat la paraula de Felip Pedrell, de Joan Maragall, de Manuel de Montoliu, de Domènec Espanyol, del notari Anfós Par, dels enginyers Josep Maria Roviralta i Guillem Arís, del catedràtic Lauro Clariana, de Jordan d'Urries... Joaquim Pena arribà a

donar-hi dues i tres conferències per setmana. Enric Granados i Ferran Via, concerts de piano.

I a tots aquests actes no deixava mai de concórrer-hi la senyoreta Isabel Llorach, que nosaltres anomenàvem la Vestal del Wagnerisme.

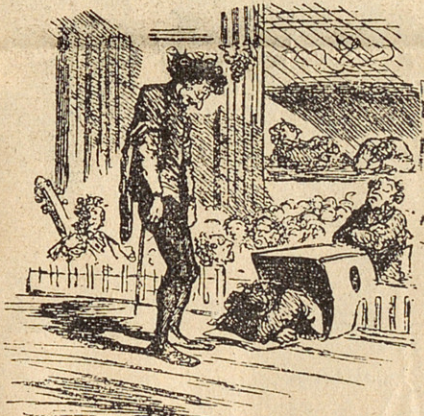
Per la primavera de 1910, els esforços de la Wagneriana, com sempre amb Joaquim Pena al davant, assolien un dels més grans resultats. La Wagneriana arribà (i no se li agrairà mai prou) a fer representar al Gran

«TOT-HOM HI ARRIBA

—Ja tenen raó els que diuen que pera entendre la musica de'n Wagner se necessiten certes «condicions»...

(L'Esquella de la Torratxa, 1913)

Les obres wagnerianes produeixen efecte fins en els mateixos artistes que les interpreten.

(Charivari, 1861)

Teatre del Liceu, i per primera vegada al món (exceptuant, naturalment, Bayreuth i Munic), la tetralogia de *L'Anell del Nibelung*.

S'hi varen fer quatre sèries amb la sala plena de gom a gom. Van venir wagnerians de tot Espanya. Isolda Wagner, filla de l'autor del *Parsifal*, i un nét d'aquest, que li deïem Buby i que assistia a les representacions amb un vestit que li donava una retirada a un torero alemany (!!), varen passar prop de tres mesos a Barcelona.

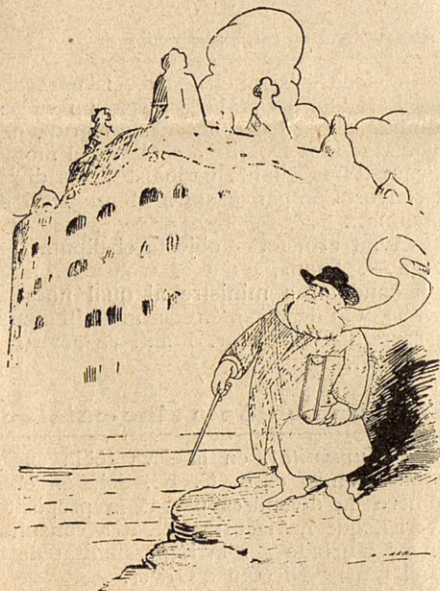
Però el moment cabdal de l'Associació Wagneriana de Barcelona arribà pel maig de 1913. Al Palau de la Música Catalana es va cantar, per primera vegada, el *Parsifal*. I en català. En forma d'oratori i abans que es donés a conèixer íntegrament en l'escena.

Va dirigir el mestre Franz Beidler. Els cors, que eren els de l'Orfeó Català, sota la direcció de Lluís Millet. Hi prengueren part el tenor Francesc Viñas i la Pasini Vitale cantà el paper de *Kundry*.

L'entusiasme i la fe de la Wagneriana passaren al davant de tots els altres entusiasmes wagnerians del món. Gràcies a la Wagneriana Catalunya fou el primer país que donà a conèixer, i en la seva llengua, la meravella del *Parsifal*.

No és pas altra cosa que ben merescut, doncs, l'homenatge que la nit de dijous passat, actuant l'Orquestra Simfònica de Madrid, adreçà l'Associació de Música «da Camera» a la benemèrita Associació Wagneriana de Barcelona.

RAFAEL MORAGAS

Wotan barceloní (S. Sanpere i Miquel).

(L'Esquella de la Torratxa, 1910)

En busca de l'Or del Rin.

(Punch)

mers. A Josep Ballvé, que era fill de l'organista de l'església de Santa Anna, se li havia acudit una idea completament revolucionària en aquella Barcelona de trenta-dos anys enrera.

—En Ballvé—va explicar-me Suñé i Medan—vol fundar una Associació Wagneriana.

I afegí:

—Cal estudiar Wagner seriosament, perquè, si ens hem de refiar de les representacions que ens donen al Liceu, no arribarem pas a treure'n l'aigua clara. Què podríem fer?

En 1901, un dels intel·lectuals que guiaven les meves aficions literàries era Salvador Vilaregut, gran bibliòfil i, en la meua opinió, l'home que més coses sap de teatre. Vilaregut aleshores escrivia en la revista *Juventut*, publicació catalanista i, pels temps, representant de l'avançada artística i literària. En les mateixes planes exercia Joaquim

N.º

Revelat

Copies

Ampliacions

Aquesta marca

representa 40 anys d'experiència en la fabricació de material fotogràfic. Es doncs natural que sigui considerada arreu del món com la millor garantia d'èxit.

Gevaert

**PEL-LICULES
PAPERS
PLAQUES**

la marca
de
l'aficionat !

CASA CASELLAS
Carrer Santa Anna, 4
BARCELONA

Roll

'SUPERCROM'

i
**Filmpack
GEVAERT**

**Es el material
que s'imposa a
l'aficionat per
la seva qualitat
insuperable.**

**La pel·licula de
millors resultats
en totes les èpo-
ques de l'any**

RIDAX RÀPID

**es el paper més
adequat per a les
vostres proves**

**els seus tons ne-
gre - blau i els
seus blancs pu-
ríssims el distin-
geixen de tot
altre paper.**

**Posseeix ade-
més una gran
sensibilitat i
una extraordinà-
ria resistència.**

HOMENAJE A L' "ASSOCIACIO WAGNERIANA"

El lliurament de la làpida a l' "Associació Wagneriana" tindrà efecte durant el primer descans del concert de dijous vinent, a la Sala de descans del mateix palau de la Música Catalana.-

Per tal de no allargar massa aquest descans, convindrà començar l'acte de seguida, per la qual cosa preguem a vos-tè, com a component de la Junta, que vulgui acudir a la Sala esmentada tan aviat com comenci el primer descans.-

Barcelona, 6 juny 1933

Pere Arnó	Vergara 12
Antoni Colomé	Valencia 263 3er. 2a.
Vicents Deu	Solà 23 Las Corts
2 Josep Mansana	Catalana de Gas
Santiago Marfà	Balmes 26
Alfonso Par	Roselló 231 pral.
Claudi Sabadell	Portolà 3
Lluís Sunye	Av. 14 d'Abril 478
Carles Fumanya	Concell de Cent 224
Agustí Guarro	Rambla de Catalunya 7
Lluís Guarro	Alt de St. Pere 46
Antoni Munne	Corts Catalanas 701 2on. 2a
Trinitat Uriach	Bruch 49
Ramon Par	Av. 14 d'Abril 408
Josep Barbera	Valencia 304 3er. 1a.
Felix Maristany	Casp 22
Fortia Vilaseca	Ronda de Sant Pere 46 3er.
Francisco Uriach	Bruch 41 pral.
Joan Calvo	Alt de St. Pere 31 2on.
Mateu Olive	Ronda de Sant Pere 46 3er.

EL CINQUANTENARI DE LA MORT DE WAGNER I L'ASSOCIACIÓ WAGNERIANA

El món musical commemora enguany el cinquantenari de la mort de Ricard Wagner. Això vol dir que l'autor de *Tristany* i dels *Mestres Cantaires* frueix encara del prestigi general que manté radiant la glòria dels genis. En efecte, hom escolta les obres de Wagner al teatre i àdhuc a les sales de concert amb el mateix interès de trenta anys enrera; hom es sorprèn encara davant la força avassalladora d'aquell gran talent i l'emoció que desperten les pàgines seves més inspirades porta al nostre cor un viu consol en mig la música intel·lectual, diríem eixuta, quan no es compona d'idees insulses, que hem de soportar en el temps actual.

Barcelona ha retut també el seu homenatge al músic grandiloqüent, creador del modern teatre líric, que no ha vist sorgir encara el compositor que el substitueixi amb un igual esplendor. Ultra les representacions de *Tristany i Isolda* i de *Sigfrid* donades la darrera temporada d'hivern al Liceu, l'Orquestra Pau Casals ha dedicat a Wagner tot un programa en la tanda de concerts celebrada últimament, i avui l'ASSOCIACIÓ DE MÚSICA «DA CAMERA» encomana a la meritíssima Orquestra Simfònica de Madrid, sota la direcció del mestre Fernández Arbós, el seu tribut d'admiració i justa recordança. En tan oportuna ocasió la nostra ASSOCIACIÓ vol consagrar d'una manera perenne, l'obra educadora d'una entitat que amb igual cel i abnegació desvetllà l'opinió pública en favor de la producció del mestre de Bayreuth, ens referim a l'Associació Wagneriana, capitanejada per En Joaquim Pena, l'infatigable i talentós musicòleg català, al qual devem la traducció total dels drames de Wagner a la nostra llengua. La làpida commemorativa de les seves gestes que es descobreix avui en una de les parets interiors del Palau de la Música Catalana és un just tribut a la tasca ardua realitzada durant el període àlgid de la nostra renaixença musical per l'Associació Wagneriana.

Remontem-nos a la fundació de l'entitat susdita l'any 1901 i evoquem el record de la vida musical barcelonina uns anys abans, i d'una manera especial pel que es refereix al repertori corrent del Gran Teatre del Liceu.

En finalitzar el segle XIX els filharmònics barcelonins s'havien familiaritzat amb la música de Wagner més en els concerts que no pas en el teatre. Les pàgines més suculents, les de més força emotiva i d'expressió més intensa que hom admira en els

dramas musicals de Wagner foren ací conegudes per les audicions que en diverses ocasions i en diversos teatres donaren la Societat Catalana de Concerts i la Societat de Concerts de Madrid, i més endavant una empresa particular que confià els seus concerts a la direcció del mestre Nicolau, qui havia dirigit ja les primeres sèries de la Catalana. En alguns dels concerts expressats havien col·laborat també directors de gran prestigi a l'estranger, tals com Vincent d'Indi, Ricard Strauss, Josep Werteus i Gustau Kogel, dels quals devem molt belles interpretacions de Wagner. Però entre les audicions aquestes, les de més felicitat recordança són les que sota la direcció de l'enyorat mestre Antoni Nicolau es donaren al desaparegut Teatre Líric (que molt escaientment havia estat designat els primers anys Sala Beethoven) els anys 1892 i 1896. Les primeres, en ocasió de fer conèixer l'escena de la Consagració del Graal, de *Parsifal*, en els concerts inaugurats de la Catalana; les segones, amb motiu de l'estrena d'importants fragments de *L'Anell del Nibelung*.

Ara bé, si repassem el repertori del Liceu, en la última dècada del segle passat, no és fins l'any 99 que es representa per primera vegada *La Walkyria*, i a l'any següent *Tristany* i *Sigfrid*. S'havien cantat només fins allavors *Lohengrin*, *Tannhauser* i *El Vaixell Fantasma*. I encara les dues obres darreres no havien assolit pas un nombre important de representacions. Naturalment, aquestes obres de Wagner eren cantades al Liceu en italià, perquè no fou fins els anys de la gran guerra (1914-1918) que els artistes alemanys les cantaren ací en la llengua original.

Pensem que en aquell temps exercia encara el monopoli del Liceu la poderosa casa Ricordi, de Milà, i tot el repertori havia de passar pel seu control. Les obres franceses havien de donar la volta per Itàlia abans d'arribar a Barcelona. I quan els èxits d'allà imposaven alguna òpera nova de positiu valor, no es concedia el permís de representar-la ací sinó acceptant-ne alguna altra mediocre que es floria en l'arxiu d'aquella casa omnímoda. Així passaren per l'escena del Liceu, sense deixar el més petit rastre, tantíssimes obres d'autors italians contemporanis que ni els títols resten ja en la memòria dels vells liceistes... Certament que el regne de Meyerbeer es trobava a les acaballes (s'anava perdent també la mena dels bons divos, els quals no els faltava ni veu ni escola: abans de finir el segle desapareixen de l'escena els tenors Gayarre, Massini i Stagno, tantes vegades aclamats al Liceu), però el públic habitual del nostre gran teatre fruïa encara amb les *Favorites*, *Lucrezies*, *Giocondes*, *Cavalleries* i *Pagliacci*, que escoltava plàcidament sense temor de que en sofrís la digestió d'un bon sopar.

Per bé que la Tetralogia wagneriana, pels festivals que dirigí el mestre Nicolau, no era del tot desconeguda del nostre públic filharmònic, calia una preparació més completa de l'obra i un coneixement total del drama per a que les representacions de *L'Anell del Nibelung* o d'algunes de les seves parts isolades obtingués en el nostre Gran Teatre l'acolliment degut que solament podia assegurar-se amb la comprensió perfecta de l'estètica de Wagner. Això, doncs, vingué a acomplir l'Associació Wagneriana, creada per als fins expressats. La traducció catalana dels dramas wagnerians, la tanda de conferències consagrades a l'exposició dels temes principals de la Tetralogia, de

Parsifal i de les obres restants del mestre de Bayreuth, compliren a bastament l'estudi i el coneixement de les idees del gran reformador de l'òpera, de la seva estètica; la publicació dels llibres originals del Mestre i dels seus comentadors i àdhuc de les partitures en català foren el complement dels ideals que havien motivat la creació a casa nostra de l'Associació Wagneriana. Així, les seves tasques realitzades amb el més bell esclat mereixeren unànims elogis i són motiu avui de l'homenatge que la nostra ASSOCIACIÓ, nascuda uns anys més tard, ret a la benemèrita Wagneriana.

Per bé que l'objecte d'aquestes tasques, com ja hem dit abans, fou l'estudi i la divulgació dels drames musicals de Ricard Wagner, l'Associació que avui honorem eixamplà el seu camp d'acció en un sentit més general a benefici de la música i la seva cultura. Bon nombre de les sessions organitzades per la Wagneriana, durant el primer període de la seva actuació que abarca des de 1902 a 1906, foren consagrades a diversos músics clàssics, romàntics i moderns, però encara preferentment a aquests darrers. Així foren estudiades en conferències-concerts algunes obres notables d'aquell temps, tals com *Lluïsa*, de Charpentier; *Hansel i Gretel*, de Humperdinck; *El Foraster*, de V. d'Indy; *La Damnació de Faust*, de Berlioz; *Bruniselda*, de Morera, abans d'ésser representades en el Liceu.

L'estudi analític de les partitures de Wagner: *La Posta dels Déus*, *Parsifal*, *La Walkyria*, *L'Holandès errant*, *Sigfrid*, *Els Mestres Cantaires*, *Lohengrin* i *Tristany i Isolda*, havia estat encomanat als prestigiosos musicòlegs Joaquim Pena, Antoni Ribera i Miquel Domènech Español. I la càtedra de la Wagneriana fou honorada sovint encara per il·lustres personalitats de Catalunya i algun foraster també enfervoritzat en el nostre mateix ideal. Els noms de Felip Pedrell, Joan Maragall, Adrià Gual, Alfons Par, Manuel de Montoliu, Josep M.ª Roviralta, Xavier Viura, Laura Clariana, i Josep Jordan de Urries, van units en les glorioses tasques de la Wagneriana, la qual volgué recollir en un gros volum (1908) les conferències que havien estat confiades als referits senyors.

Però altres artistes de consolidat prestigi els més, no menys estimables els novençans, feren valer llurs mèrits en diverses sèries de concerts que despertaren el més viu interès entre els melòmans afiliats a l'Associació Wagneriana. Fem memòria en primer lloc del concert de cant i piano encomanat a Pauline Schöller i Franz Fischer, força aplaudits en les representacions wagnerianes del Liceu; de l'audició a càrrec del celebrat *Quartet Txec*, de Praga; del Cicle Beethoven, les sonates per a violí i piano del qual tingueren per intèrprets als eminents concertistes M. Crickboom i A. de Graf. Recordem tot seguit les audicions consagrades a l'obra, respectivament, de Chopin, Schubert i Schumann, en dues de les quals (primera i tercera) prengué part principal l'inoblidable Enric Granados. En fi, en les sessions restants col·laboraren una porció d'artistes de la terra que més tard hem admirat sovint en els nostres concerts i àdhuc al Liceu. Entre els més coneguts i festejats arreu, esmentarem el nom dels pianistes Frank Marshall, Ferran Via, Carlota Campins, Concepció Darné, Carme Aznar (deixebles aquestes tres de l'enyorat mestre Vidie!la), Burgès i Ribó; dels violinistes Marian Perelles, J. Munné, Julia Vidal, Eva Wiedecker; dels violoncel·listes Dini i Huguet; de

les cantatrius Maria Pichot de Gray, A. Chesselet, Mata, Puig, Dachs i Marcè, i dels cantaires Ramon Blanchart, Antoni Raventós, Bosch, Parés, Mullor, Colomé, Boadella, Segura; dels concertistes d'harmonium D. Mas i Serracant i Anselm Icart, i amb altres instrumentistes, col·laboraren també als concerts de la Wagneriana els professors Richart (trompa), Novi (clarinet), Sadurní (fagot), Valls (contrabaix). I cal afegir encara la brillant cooperació de les institucions corals: Orfeó Barcelonès, dirigit per Pere Serra; Orfeó Canigó, sota la direcció de D. Mas i Serracant; Capella Catalana que dirigia el mestre Cassadó, i Schola Choral de Terrassa, dirigida per Joan Llongueras.

Creiem que no serà fora de lloc recordar l'actuació a Barcelona, aquells mateixos anys, de glorioses corporacions estrangeres, tals com l'Orquestra Filharmònica de Berlin, sota la direcció d'Artur Nikisch; l'Orquestra Lamoureux, dirigida per Chevillard; els «Chanteurs de Saint Gervais», de París, capitanejats per Carles Bordes, i podríem afegir encara les primeres visites de Félix Weingartner.

Aquestes manifestacions musicals unides a l'acció meritíssima de la Wagneriana, no cal pas dir-ho, exerciren un poderós estímul i foren l'inici d'actuacions netament catalanes que havien d'enaltir i millorar el prestigi encara de la ciutat i els seus artistes.

No tardà gaires anys en inaugurar-se el Palau de la Música Catalana on l'Orfeó Català havia de revelar al nostre públic les obres mestres de Joan Sebastià Bach (*Magnificat*, *Missa en si menor* i la *Passió segons Sant Mateu*), l'*Oda Ceciliàna*, de Haendel; *Les Estacions*, de Haydn; el *Requiem*, de Mozart, i darrerament la *Missa solemnis*, de Beethoven, i hom pogué aplaudir ben aviat la fundació de l'Orquestra Pau Casals, que constitueix avui una de les glòries més pures de la Barcelona musical.

L'Associació Wagneriana pot envanir-se, doncs, d'haver iniciat a primeries del present segle un moviment de tan poderosa empenta que culminà l'any 1913 en la celebració del Centenari de Wagner, amb els Festivals de grata recordança, als quals, al costat de l'Orfeó Català, prestà el seu valuós i brillant concurs l'il·lustre artista Francesc Viñas, honorat suara al Liceu, per les seves interpretacions Wagnerianes.

L'homenatge retut avui a l'Associació Wagneriana, repetim-ho, és una mostra d'agraïment a la qual tota la ciutat hauria d'adherir-se.

JOAN SALVAT